

Çevre Sağlığı
Temel Kaynak Dizisi
No : 22

ÜÇÜNCÜ BİN YILA HAZIRLANIYORUZ

KAMUYA AÇIK YER VE KURULUŞLAR

Doç. Dr. Çağatay GÜLER
Zakir ÇOBANOĞLU

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
SAĞLIK BAKANLIĞI
Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü

T.C
SAĞLIK BAKANLIĞI
Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü

KAMUYA AÇIK YER VE KURULUŞLAR

Doç. Dr. Çağatay GÜLER
Zakir ÇOBANOĞLU

Birinci Baskı

Ankara-1994

I. Basım : 3500 Adet -1994

ISBN 975-7572-47-0

Bu kitap, Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü işbirliği içerisinde yürütülen çevre sağlığı programı çerçevesinde kullanılmak üzere yazılmış ve çoğaltılmıştır. Birinci basımın telif hakları Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğüne aittir. Kaynak gösterilmeksizin yayınlarda kullanılamaz, alıntı yapılamaz.

Basıldığı Yer: **Aydoğdu Ofset'** Tel: 0 (312) 310 79 79 • ANKARA

ÖNSÖZ

Ülkemizde gerek Sağlık Bakanlığı gerekse ilgili diğer kurumların üzerinde büyük bir hassasiyetle durdukları ve son zamanlarda oldukça yoğun bir kamuoyunun oluşturduğu **çevre sağlığı sorunları**, birinci basamakta görev yapan sağlık görevlilerinin öncelikli çalışma alanlarından birini oluşturmaktadır. Diğer sağlık sorunlarına göre daha çok işbirliği, daha fazla mevzuat bilgisi ve bilgilerdeki gelişmeleri daha yakın izlemeyi gerektiren çevre sağlığı çalışmalarında sağlık personelinin gözönünde tutması gereken en önemli noktalar; sorunlara duyarlı olmak, bilgisini sürekli tazelemek ve ilgili sektörlerle yakın işbirliği ortamları yaratmaya çalışmaktır.

Bakanlığımız, birinci basamak düzeyinde verilen koruyucu sağlık hizmetlerinde; sağlık personelinin, sürekli eğitimi kapsamında bilgi ve beceri yönünden dünyadaki gelişmeleri yakından izlemesi üzerinde hassasiyetle durmaktadır. Bunun için uygulamaya konulan hizmetiçi eğitim programları kapsamında çevre sağlığı konusundaki eğitimlerin başarıya ulaşmasının, ancak yazılı kaynakların da personele sunulması ile gerçekleşebileceği bilinmektedir.

Eğitilmelere ve uygulamalara temel oluşturması ve gereğinde bir başucu kitabı olarak kullanılması amacıyla hazırlanan bu bir dizi yayının, ülkemiz çevre sağlığı sorunları ile mücadele eden sağlık personelimiz için gerçekten yararlı olacağına inancımız sonsuzdur.

Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü ile işbirliği içerisinde Birinci ve İkinci Sağlık Projeleri kapsamında yürütülmekte olan "Çevre Sağlığı Programı" hizmetiçi eğitimleri için hazırlanmış olan bu yayınların yakın bir gelecekte tüm sağlık çalışanları için vazgeçilmez birer kaynak olacağı ve pek çok yarar sağlayacağı ümidini taşımaktayım.

Yoğun bir mesaiye ek olarak yürüttükleri sonu gelmez umut ve çalışma isteği ile bu değerli ürünleri ortaya çıkaran yazarlarına tüm sağlık çalışanları adına teşekkür ederim.

Dr. O. Niyazi ÇAKMAK

Sağlık Projesi Genel Koordinatörü

Sevgili Meslektaşlarımız,

Çevresel etkenler giderek halk sağlığında daha büyük önem kazanmaktadır. Bu ağırlık bir yandan yeni çevresel etkenlerin etkili olmaya başlamasına bir yandan da diğer halk sağlığı sorunlarının kontrol edilmeye başlamasına bağlıdır.

Kişinin kendi sağlığının korunması ve geliştirilmesine yönelik uygulamalardan, doğrudan sorumlu olmasının yanısıra çevre ile ilgili olumsuz davranışların başkalarının sağlığını da tehlikeye düşürebilmesi, konunun önemli bir yasal düzenleme ve yaptırım sorunu olarak da karşımıza çıkmasına yol açmaktadır.

İnsanın dışındaki herşey çevrenin ögesidir. Çevre kişi üzerindeki dış etkilerin bütünüdür. Çevreyi önce doğal ve yapay çevre olarak ikiye ayırabiliriz.

Çevrede sağlığı doğrudan ya da dolaylı etkileyen önemli etkenler bulunmaktadır. Çevre bir yaşamı sürdürme ve sağlama sistemidir. Su, yiyecek ve barınak bu sistemin en önemli öğelerini oluşturur. Sağlık açısından baktığımızda çevre üç ana grupta incelenir: Fizik, biyolojik ve sosyokültürel çevre.

Hastalık nedenleri ise bünyesel ve çevresel nedenler olmak üzere iki grupta incelenebilir:

Bünyesel nedenler; gen, hormon ve metabolik kaynaklı olabilir. Bazı bünyesel nedenler bazı hastalıklara daha büyük oranda yakalanmaya yol açabilmektedir. Bunlar insan iç ortamı ile ilişkili bir durumdur. İnsan dış çevrenin etkilerine genetik yapısı ile cevap vermektedir.

Çevresel nedenlerin birincisi fiziksel nedenlerdir. Sıcaklık, soğuk, ışın, travma, içme ve kullanma suyu, atıklar, konut sağlığı, iklim koşulları, hava ve su kirliliği, giyeceklerimiz, kamuya açık yerler, sağlığa az ya da çok zarar verebilme olasılığı olan kuruluşlar, mezarlıklar başlıca fiziksel çevre öğeleridir. Çevresel nedenlerin ikincisi kimyasal nedenlerdir. Bunlar, zehirler, kanser oluşuna neden olan bazı etkenler örnek olarak verilebilir. Temel madde eksiklikleri üçüncü neden olarak ele alınabilir. Bazı maddeler vardır ki insanın sağlıklı olabilmesi ve yaşamsal olayların yürütülebilmesi için dışarıdan alınmaları gerekir. İnsan ya da canlı bunu vücudundaki temel yapı taşlarından sentez edemez. Buna temel maddeler denmektedir. (Vitaminler, esansiyel aminoasitler veya yağ asitleri, mineraller gibi.) Çevredeki biyolojik etkenler ise mikroorganizmalar, asalaklar, mantarlar ve diğer etkenlerden oluşmaktadır. Bunlar canlı vücudunda hastalık yapabilirler. Çağdaş yaşamda sık rastlanan stres vb. durumların dahil olduğu psikolojik etmenlerle, sosyokültürel ve ekonomik etmenleri de çevresel etkenler arasında sayabiliriz.

Bu durumda çevre; hastalıklar için zemin hazırlayan, doğrudan hastalık nedeni olabilen, bazı hastalıkların gidişini ve sonucunu etkileyen, bazı hastalıkların da yayılmasını kolaylaştıran bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bütün çevre olumsuzluk-

ları her dört etkiye de neden olabilir. Hava, su, toprak kirlenmesi doğrudan hastalık nedeni olabildiği gibi, bir kısım hastalıkların yayılımını kolaylaştırabilir ya da bir kısım hastalığın gidişini etkileyebilir.

Fizik ve biyolojik çevre yakından ilişkilidir. Sözelimi iklim canlıların yaşaması ve çoğalmasıyla yakından ilişkilidir. Jeolojik ve coğrafik özellikler toplumlar arasındaki bağlantıyı oluşturmaktadır ve hastalık etkenlerinin yayılımıyla da bağlantısı olabilir.

İnsanlarca oluşturulan yapay çevre koşulları insanlar ve İnsan toplulukları üzerinde giderek çok daha Önemli boyutlarda etkili olmaya başlamıştır. Uzay yolculukları veya denizaltı bilimsel araştırma merkezlerinde olduğu gibi kimi zaman da bu yapay çevre koşulları kişinin varlığını sürdürebilmesi için vazgeçilmez durumdadır.

Çevre sağlığı, bir çok meslek grubunun ekip hizmeti sunmasını gerektiren Önemli bir sağlık sorunudur, Bir çok sektörün İşbirliği olmadan çevre sağlığı sorunlarının çözümü mümkün olmaz. Toplumun ekonomik yapısı, ekonomik kalkınma çabaları ile bağlantılı olup, kentleşme süreci ile de yakından ilişkilidir. Bunun sonucunda başlangıçta alınacak koruyucu önlemler pahalı gibi görünürse de, sonradan bozulan çevrenin düzeltilmesiyle ilgili çabaların maliyeti ve olumsuz sonuçları gözönüne alındığında daha ucuz bir yöntemdir.

Çevre sağlığı, çevre fizyolojisi, uygulamalı fizyoloji gibi bilim dalları ile yakından ilişkilidir. Uygulamalı fizyoloji ve çevre fizyolojisi çevredeki olumsuz etmenlerin insan ve canlı fizyolojisi üzerindeki etkilerini incelemektedir. Çevre sağlığı halk sağlığının da önemli bir koludur. Sağlık elemanları, sağlık ve çevre mühendisleri çevre sağlığı konusunda işbirliği yapmak zorundadır. Sağlık elemanları çevresel öğelerin sağlık üzerindeki etkilerini belirleyerek çevre mühendislerine yol gösterirler.

Canlıyı olumsuz etkileyen maddeler genel olarak toksik maddeler olarak adlandırılmaktadır. Zehir anlamına gelir. Toksikoloji günümüzde tek başına bir bilim dalı olarak önemli bir çalışma alanı haline gelmiştir. Klinik toksikoloji, adli toksikoloji gibi dalların yanısıra giderek çevresel toksikoloji dalları da gelişmiştir. Toksikoloji bu açıdan farmakoloji, patoloji, beslenme ve halk sağlığı dallarıyla yakından ilişkilidir. Toksik maddelerin etkilerinin ilaç yan etkileri, orjinleri, etkileme süreci gibi özelliklerine dayanarak yapılması mümkündür. Toksik maddeden etkilenmenin değerlendirilmesi, doz cevap ilişkileri giderek büyük Önem kazanan alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Uzun yıllar toplum hekimliği görüşünün hijyenden farklılığı vurgulandı. Bu vurgulama çoğu genç hekimde hijyen kavramının yok sayıldığı gibi bir yanlış anlamaya yol açtı. Oysa bu yaklaşımın amacı toplum hekimliği görüşünün hijyen kavramına göre daha çağdaş bir yaklaşım olduğunu vurgulamaktı. 1800'lü yılların halk sağlığı yaklaşımının temeli olan hijyenin yadsınması veya yok sayılması söz konusu değildi.

Çevre sağlığının konuları gözden geçirildiğinde çoğunun alınacak önlemlerle radikal olarak ortadan kaldırılabılır özellik taşıması hekimlerde gelecekte çevre ile heki-

min doğrudan ilişkisinin kalmayacağı şeklinde yanlış bir kanı da uyandırdı. Bu yanlış kanının dayandığı temeller yok değildi. Bir kanalizasyon sisteminin kurulması, buna bağlı arıtım tesislerinin varlığı insan atıkları ile ilgili bir çok sorunun ortadan kalkmasını sağlayabilirdi. Ancak günümüzde ortaya çıkan sorunlar hekimin çevre sağlığı konularında işlenen bazı temel sorunlarla doğrudan ilişkisinin kalmamasına karşın, çevre sorununun önemli bir boyutunun doğrudan ilgisi olmak zorunda kalacağını gösterdi. Günümüz kaynakları bunu kısaca **çevre hekimliği** terimiyle tanımlamaktadır.

Öte yandan radikal önlemlerle ortadan kaldırılacak olan çevre sağlığı sorunlarında da toplum bireylerine ve topluluklara yer, zaman ve kişi özelliklerine uygun, pratik çözüm önerileri götürülmedikçe teknik danışmanlık hizmeti sağlanamadıkça ilerleme sağlanması çok zordur. Kimi zaman tek bir beldenin bütün köyleri için geçerli bir uygulama biçiminin sunulabilmesi bile zor olmaktadır. Oysa hızla gelişen teknolojiye uyum sağlama çabası içerisindeki ülkemizde yapılan her düzenleme doğrudan ve dolaylı olarak sağlık personeline önemli görevler yüklemektedir. Ülkemizde çevre sağlığı ile ilgili mevzuatın sağlık personeline yüklediği görevler sanıldığından çok ağırdır. Çevre hekimliği yaklaşımı esas alındığında hekim ve sağlık personelinin eğitiminde görev alacak personelin eğitiminde tartışılması gereken konular oldukça kapsamlıdır. Mevzuattaki görev ve yetki karmaşaları ortadan kaldırılamadığı sürece bu kapsam doğrudan ve dolaylı olarak alanda çalışan personel tarafından dile getirilecektir. Kimi sanayileşmiş illerde içerik istemi daha çok sanayi tesislerinin çevresel etki değerlendirilmesi ile bağlantılı olmaktadır.

Bütün bu noktalar esas alındığında kolay yenilenebilir, kısa ve birbirine bağımlı olmadan ilgili bölümlerin sık sık gözden geçirebildiği bir kaynak kitapçıklar dizisinin yararlı olacağı sonucuna varılmıştır. Yapılacak katkı ve önerilerle daha da gelişeceğine inandığımız bu dizinin yararlı olmasını diliyoruz.

Doç.Dr. Çağatay GÜLER

H.Ü. Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı Anabilim Dalı

Zakir ÇOBANOĞLU

T.C. Sağlık Bakanlığı
Temel Sağlık Hizmetleri
Genel Müdürlüğü

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	11
1. TANIMLAR	11
A. UMUMİ YERLER	11
B. ARAÇ	12
C. TAŞIT	12
KAMUYA AÇIK YERLER	12
KAMUYA AÇIK YERLERİN FAALİYETLERİ SONUCU	
OLABİLECEK KİRLİLİK VE ÖNLEMLERİ	12
1. Gıda İmal ve Satışının Yapıldığı Yerler	12
2. Eğlence ve Dinlenme Yerleri	13
3. Diğer Yerler	13
4. Özel Bazı Yerler	13
1. Sinemalar	13
2. Pazar yerleri	14
3. Parklar	14
4. Otobüs Terminalleri	15
5. Buz ve gazoz imalathaneleri	15
6. Demiryolu Hizmetleri.....	16
7. Kamp, Festival ve Fuarlar.....	16
7.1. Kamplara Su Sağlanması	17
7.2. Kamplarda İnsan Atıklarının Toplanması ve Yok Edilmesi	17
a. Hendekli Helalar	17
b. Derin Çukurlu Helalar.....	19
c. Septik Tank Tipi Helalar.....	19
d. Derin Hendekli Helalar.....	19
e. Vektör Kontrolü	19
2. ARAÇLAR	20
3. YASAL DÜZENLEMELER	21
4. MEVZUAT	24
5. DENETİM VE YAPTIRIM	26
KAYNAKLAR	27

KAMUYA AÇIK YER VE KURULUŞLAR

GİRİŞ

Toplum bireylerinin çoğunluğunun yararlandığı yerler, yeterli sağlık koşullarına sahip değilse oradan yararlanan kişileri sağlıklarını tehlikeye düşürür. Bir takım bulaşıcı hastalık etkenlerinin toplumun diğer bireyelerine taşınmasına yol açar.

Yasalar buraların denetimini yerel yönetimler dahil ilgili kuruluşlara vermekle birlikte toplumun tüm bireyleri buraların sağlık düzeyinin denetlenmesi ve niteliğinin sürdürülmesi için katkıda bulunmak zorundadır.

Taşıtlar kamuya açık yerler arasında giderek önem kazanmaktadır. Kentler arası ulaşımı sağlayan otobüslerin sanitasyonu binlerce kişiyi etkileyebilir. Buralarda kullanılan örtüler vb bir takım hastalıkların yayılmasına neden olabilir. Otobüs önemli bir yapay atmosfer tipidir. Burada içilen sigara vb. saatlerce diğer yolcuları tesiri altına alabilmektedir. Uzun süreli yolculuklar, vibrasyon etkisi, gürültü yolcuları çok uzun süreler etkileyebilmektedir.

Otobüslerin içinin havalandırılması, temizliğinin sağlanması, sigara içilmesiyle ilgili önlemler bu açıdan çok önemlidir. Ayrıca otogarlar, istasyonlar milyonlarca kişinin yararlandığı birimler olarak çok büyük önem taşımaktadır.

Günümüzde gerek turizm ve gerekse diğer nedenlerle hava ulaşımı da çok büyük sayıda kişiyi etkilemektedir.

Hava yolculukları ile ilgili başlıca halk sağlığı sorunlarını şöyle sıralayabiliriz:

1. Sirkadiyan ritmin bozulması
2. Uçuş sırasında acil tedavi gerektiren durumların ortaya çıkması
3. Uçakta yiyecek ve İçecek sanitasyonu
4. Uçak tuvalet hijyeni
5. Hava yolculuğu aracılığıyla bir takım bulaşıcı hastalıkların ve etkenlerin taşınması
6. Hastaların ambulans uçaklarla taşınması ile ilgili sorunlar

influenza, veba, kolera, sarı ateş, çiçek, tifo ve paratifo, sıtma uçaklar ve hava yolculuğu aracılığıyla taşınabilen hastalıkları oluşturmaktadır.

Kamuya açık yerler yasalarımızda umumi yerler terimiyle karşılanmaktadır.

TANIMLAR :

A. UMUMİ YERLER ; Toplumun yiyip, içmesine, yatıp kalkmasına, taranıp temizlenmesine, eğlenmesine, dinlenmesine mahsus {lokanta, gazino, kahvehane, han, otel, hamam, sinema, bar, dansing, tiyatro gibi) ve benzeri yerler ile diğer açık ve kapalı iş ve eğlence yerleridir.

B. ARAÇ : Karayolunda kullanılabilen motorlu, motorsuz ve özel amaçlı taşıtlar ile iş makineleri ve lastik tekerlekli traktörlerin genel adıdır.

C. TAŞIT : Karayolunda insan, hayvan ve yük taşımaya yarayan araçlardır. Bunlardan makine gücü ile yürütülenlere "motorlu taşıt" insan ve hayvan gücü ile yürütülenlere "motorsuz taşıt" denir.

1. KAMUYA AÇIK YERLER

KAMUYA AÇIK YERLERİN FAALİYETLERİ SONUCU OLABİLECEK KİRLİLİK VE ÖNLEMLERİ:

Umumun yiyip içmesine, yatıp kalkmasına, taranıp temizlenmesine mahsus yerler ile benzeri diğer açık ve kapalı iş ve eğlence yerleri, buralardan yararlanan kişilerle kendi çevrelerinin sağlık ve huzurunu bozmayacak şekilde temiz ve sağlık koşullarına uygun olmalıdır.

Bu gibi yerlerin faaliyetleri sonucu, hava, su, gürültü ve görüntü kirliliği meydana gelebilmekte, insanların aynı mekan içinde bulunmaları, bir çok eşya ve levazımın ortak kullanımı sonucu bir takım hastalıkların bulaşmasına ve yayılmasına neden olmaktadır.

Umumi Hıfzısıhha Kanununun 266 ncı maddesi gereğince her belediye kendi bölgesi için uygulanabilirliği olan Belediye Sıhhi Zabıta Yönetmeliği hazırlamak ve bunu uygulamakla görevlendirilmiştir.

Hazırlanan Belediye Sıhhi Zabıta yönetmeliği, ilgili belediyenin kendi gereksinmelerine cevap verecek ve bölgenin özelliklerini taşıyacaktır. Ancak, genel olarak umuma mahsus yerlerin temiz ve sağlıklı olması için söz konusu yerlerin ilgili belediye ve mahalli sağlık teşkilatınca sağlık açısından kontrolleri yapılarak iyileştirilmeleri konusunda hizmetler verilmektedir.

Bu tür umuma mahsus yerler üç esas grup altında incelenebilir:

1. Gıda İmal ve satışının yapıldığı yerler:

- 1.1. Çalışanların kişisel temizliği
- 1.2. Çalışanların bulaşıcı hastalıklar ve portörlük yönünden kontrol altında bulunur durulması
- 1.3. Giysilerin ve kullandığı eşyaların temizliği
- 1.4. Kullanılan ham ve mamul maddelerin nitelik ve sağlık yönünden kontrolü
- 1.5. Ham ve mamul maddelerin saklanma, nakil ve satışında sağlık kurallarına uygunluğunun kontrolü
- 1.6. Binadaki havalandırma, aydınlatma ve ısıtmanın yeterli ve sağlıklı olması
- 1.7. Yeterli ve sıhhi tuvalet, lavabo bulundurulması; lavabolarda sabun, akarsu ve el silme kağıtlarının bulundurulması
- 1.8. İşyerinin niteliğine göre diğer sağlık kurallarına uyulması.

2. Eğlence ve dinlenme yerleri:

2.1. Özellikle büyük kentlerin yoğun ve yorucu çalışma koşullarından uzaklaşmak isteyen toplumun istek ve arzulan doğrultusunda dinlenmeye ve eğlenmeye ihtiyaç duyduğundan bu konuda hizmet veren yerlerin sağlıklı ve huzur verici olmalıdır.

2.2. Havalandırılması, aydınlatılması ve ısıyı yeterli düzeyde ve sağlıklı olmalıdır.

2.3. Buralarda tüketime verilen yenilecek ve içilecek gıda maddeleri ile kullanılan diğer bardak, çatal, kaşık ve tabak gibi eşyalar temiz olmalı, oyun araç ve gereçleri temiz, yaş ve cins gruplarına uygun olmalıdır.

2.4. Yeteri miktarda tuvalet, pisuvar ve lavabo bulundurulmalı, lavabolara sabun ve el silme kağıtları konulmalıdır.

3. Diğer Yerler:

3.1. Özellikle büyük sanayi kentlerinde hava kirliliğinin asgari düzeye indirilebilmesi ve buralarda yaşayanların istirahatlarının sağlanması, çocukların oyun ve dinlenme sahalarının genişletilmesi amacıyla park ve bahçelerin düzenlenmesi,

3.2. Parklarda uygun yerlere ve yeterince sıhhi çöp kutuları konulmalıdır.

3.3. Yerleşim yerinin ihtiyacına cevap verecek ve düzenli temizliği yapılan sıhhi umumi tuvaletlerin bulundurulması,

3.4. Okul, hastahane, kreş, hapishane, çeşitli işyerlerinin sağlıklı ve huzur verici olabilmesi için sağlık koşullarına uygun olması ve içinde yaşayanların genel sağlık kontrollerinin yapılması.

Toplumun gereksinmelerine cevap veren bu tür umuma mahsus yerlerin nitelik ve nicelik bakımından yeterli ve sağlık açısından uygun olmasıyla buralarda ; yararlananların sağlığının korunacağı ve ihtiyaç duyduğu istirahat ve huzuru bulacağı açıktır.

4. Özel Bazı Yerler:

1. Sinemalar:

a) Sinemaya gelen kişilerin kolayca kullanabileceği sağlıklı içme suyu sağlanmalıdır.

b) Lağım sisteminin bulunmadığı, ancak boru suyunun bulunduğu bölgelerde sağlıklı hela tipi sulu sızdırma ya da septik tank biçimidir. Her yüz kişi için bir hela. her 30-50 kişi için bir işeme yeri yapılmalıdır. Bütün helalarda el yıkama olanağı, lavabolar bulunmalıdır. Gün boyunca bölgenin uygun biçimde dezenfeksiyonu zorunludur.

c) Bağırsak enfeksiyonu salgınlarında tuvaletler dezenfekte edilmeli, yiyecek ve içecek satılması yasaklanmalıdır.

2. Pazar Yerleri:

a) Özellikle sağlık önlemlerinin ihmal edildiği, kalabalık, sağlıklı su ve hela olanağına sahip olmayan pazar yerlerinde sineklerin üremesi hastalıkların yayılmasını kolaylaştırır. Sağlıklı su sağlama özellikle önemlidir. Çünkü sağlıksız ve hastalık etkenleri

ile bulaşmış sularla yıkanan sebze ve etler hastalık yapıcı mini canlıların yayılmasına neden olur.

b) Sağlıklı helaların yapılması zorunludur. Sulu tip helalar elverişlidir. Ancak eğer çukurlu helalar kullanılacaksa bunların derin olması, sineklerin girişinin engellenmesi gerekir. Sineklerden korunabilme, deliklerin kapatılması, insektisit püskürtülmesi, çukur içerisindeki materyalin sık sık dezenfeksiyonu ile sağlanabilir.

c) Kokuşabilir özellikteki organik materyalin sinek üreme olanağını artırması ve daha büyük oranda sağlık tehlikelerine yol açması nedeniyle, çöplerin düzenli olarak toplanması ve yok edilmesi temel bir zorunluluktur. Pazar yerleri için küçük, kolay boşaltılabilen bilya tekerlekli çöp toplama araçları uygun olabilir.

d) Sağlık için tehlike oluşturabilecek yerlerin sürekli dezenfekte edilmesi temel bir gereksinimdir. Acil durumlarda pazar yerleri daha sık temizlenmeli, buraların ve enfeksiyon kaynağı olabilecek diğer yerlerin temizlenmesini sağlamak amacı ile ek sağlık ekipleri kurulmalıdır. Dezenfeksiyonun sebze ve meyvaları kirletmeyecek zaman ve yöntemle yapılması gerekir.

3. Parklar:

a) Parkta, yararlanana için yeterli miktarda su, özel su içme yerleri ve çeşmeleri sağlanmalıdır. Sağlığa uygun olmayan kuyular kapatılmalı yada etkin biçimde klorlanmalıdır. Sağlıksız su kaynakları söz gelimi göller, havuzlar, kanallar, yüzme havuzları ve benzeri yapılara açık seçik ve dikkati çekecek biçimde "**içilemeyeceğini**" belirtir uyanlar aşılmalıdır.

b) Kanalizasyonu olmayan bölgelerde sulu tip hela yapılmalıdır. Çukurlu hela tipi parklar için uygun değildir.

c) Atık ve çöplerin yakın denetim altında tutulması, parkta sağlık için tehlikeli bir ortam yaratılmaması, sineklerin üremesine olanak verilmemesi için gerekli çaba harcanmalıdır.

d) Parklarda hayvan atıklarının önemli bir enfeksiyon kaynağı olabileceği unutulmamalıdır.

e) Parklarda bakımından sorumlu olan bir görevlisi olan uygun yapıda kolay temizlenebilir özellikle tuvalet bulunmalıdır.

f) Parklarda kazaların önlenmesi açısından oyun araçları dikkatle kontrol edilmeli, bakımı yapılmalıdır.

g) Parkların ilaçlanması konusunda çok dikkatli olunmalıdır.

4. Otobüs Terminalleri

a) Otobüs terminallerinde yolcular yeterli miktarda ve sağlıklı suyu kolaylıkla sağlayabilmelidir. Eğer belediye şebekesinden ya da bağımsız bir kaynaktan sağlanıyor sa, suyun terminal içerisinde boru sistemi ile dağıtılması ve içindeki suda da serbest klor bulunması gerekir. Lavabolarda ve banyolarda kullanılacak su içme suyu niteliğın de olmalıdır. Su sağlanamıyorsa, içme suyu olarak denetimli şişe suyu satılmalıdır.

b) Tuvaletler sulu tip olmalıdır. Çünkü çukurlu helalar yolculuk yapmak zorunda olan kişiler tarafından hatalı olarak kullanılmaktadır. Bol sayıda pisuvar bulunmalıdır. Sıvı atıklar toprağa sızdırma yöntemi ile yok edilmelidir.

c) Otobüs terminallerindeki atık ve çöplerin uzaklaştırılması ve sineklerle müca dele bu kalabalık yerlerde temel sağlık uygulamalarıdır. Meyvalar, içecekler ve diğer yiyeceklerin satışları sağlık denetimi altında tutulmalıdır. Sağlık için tehlike yaratabile cek yerler sık sık dezenfekte edilmeli, yemek yenilen yerler sağlık denetiminden geçi rilmeli, yemeklerin yapılması ve satışından sorumlu olanların sağlık kontrollerinin ya pılması ve ruhsata bağlanması sağlanmalıdır. Gıdaların insektisitlerle kirlenmesi engellenmelidir.

d) Şehirlerarası otobüsler: Otobüsün içerisinde yeterli klorla dezenfekte edilmiş sağlıklı su bulundurulmalıdır. Yolcuların gereksinimi olan sağlığa uygun su depodan muslukla akmalıdır. Ülkemizde otobüslerde yolculuk edenlerin su gereksinimi şişe suyu ile sağlanmaktadır. Ancak şişelerin dış temizliğı için gerekli özen gösterilmediğı, dış yüzlerinin kirli olduğu görülebilir. Bu önemli bir kirletici etmendir.

e) Kent terminalleri çok kişinin hijyenik uygun önlemleri görüp öğrenebileceğı yer lerdir. Kanunun eğitim yönü unutulmamalıdır.

5. Buz ve gazoz imalathaneleri

Bakteriyolojik bakımından güvenilir su kullanılması temel ve vazgeçilmez bir zo-runluluktur. Çünkü, dondurma işlemi, eğer her hangi bir evrede katılma ve karışma olanağı bulundurulursa, bakterilerin yaşamasını kolaylaştıran bir durumdur. Sadece sağlıklı su sağlanması yeterli olmayacaktır. Hatalı ve yetersiz tuvaletlerden, yeterli el yıkama olanaklarının olmamasından ya da personelin hijyen yetersizliklerine bağılı ola-rak meydana gelen fekal kontaminasyonu önleyebilmek için personelin kullandığı sağ-lık tesisatı tam çalışır durumda olmalıdır. Personel eğitilmeli ve hijyenik olanaklar sağ-lanmalıdır. Çok açık biçimde anlaşılabilceğı üzere bu gibi kuruluşlarda sadece su ile çalışan helaların kullanılmasına izin verilebilir. Burada çalışan işçiler yakın tıbbi göze-tim altında tutulmalıdır.

Açıkta satılan içeceklerin kirlenme riski çok yüksektir. Çok kişinin bir bardaktan iç-mesi engellenmelidir.

6. Demiryolu Hizmetleri ;

a) İstasyonlarda su kaynağının ve sağlıklı helanın bulunması yolcular için sağlıklı bir örnek oluşturabilmesi açısından da önemlidir. Vagonlara ayrı vanalardan su verilmesi bir oranda risk taşımaktadır. Demiryolu düzeyinde yapılmış vana odalarının ve boruların kolayca kirlenebileceklerinden suyu kirletme tehlikeleri bulunur. Her vagon daki su depolarının sağlığa uygun bir şekilde ana dağıtım vanasından gelen suyla dolurulması sağlanmalıdır. İçme suyu hijyenik kaplardan musluk aracıyla alınmalıdır. Özellikle acil durumlarda klorlama araçları ile suyun klorlanması zorunludur (1,3,5,6,9,10).

b) Lağım şebekesinin bulunmadığı istasyonlardaki helalar genellikle doldukça boşaltılan tipte helalardır. Bu gibi helaların boşaltılması yakından ve etkin olarak denetlenmeli, bu uygulama rutin hale getirilmeli, acil durumlarda daha sık kontrol yapılmalıdır. Helalar günlük olarak dezenfekte edilmelidir. Lavabolarda da aynı işlemler yapılmalıdır. Bu helalarda el yıkama düzeneğinin bulunması vazgeçilmez bir zorunluluktur.(4,9)

c) Demiryolunun dışkının boşaltılması amacıyla kullanılması tehlikeli bir uygulamadır. Bu helalarda dışkının toplanması, dezenfeksiyonu ve tasfiyesi konusunda çok dikkatli olunmalıdır. Yerleşim yerleri ve kalabalık yerlerden geçen demiryollarında dışkı ile kirlenmiş noktaların bulunup temizlenmesi ve dezenfeksiyonu için gerekli kontrol yapılmalıdır. Bu amaçla, gereken dezenfektan ve araçları kullanmak üzere temizlik ekipleri kurulmalıdır. Özellikle acil durumlarda bu önemli bir önlemdir.

d) Her istasyonun bütün birimleri ve binaları yolculuk edenlerin çevresel sağlık tehlikelerinden korunmasını sağlayacak özellikte yapılmalı ve bu durum sürdürülmelidir. Temizlik, dezenfeksiyon işlemleri, vagonlarda ve istasyonlarda sağlıklı ortamın sürdürülmesi amacıyla sistemli biçimde yapılmalıdır, istasyonlarda ve vagonlarda meyve, içecek ve diğer yiyeceklerin satışının çok sıkı biçimde denetlenmesi sağlanmalıdır. Taramalar ve ruhsatlarla ilgili olarak kesin ve sıkı kurallar getirilmelidir. Vagonlara insektisit püskürtülmesinde çok dikkatli olunmalıdır.

7. Kamp, Festival ve Fuarlar

Kamp, festival ve fuar dönemleri aşırı kalabalık birikimin olduğu dönemlerdir (4,5,9,10).

Bu yerlerden alınacak enfeksiyonlar kişiler tarafından kolayca diğer bölgelere ve evlerine taşınabilirler. Kalabalığın yoğun olması, burada kalış süresinin önemini azaltmaktadır, bu yerlerin geçici olarak açılması nedeniyle sağlıkla ilgili önlemler ihmal edilebilmektedir. Kamplar ve hac ziyaretlerinden dönenlerin yayılmasına neden olduğu epidemilere bir çok örnek verilebilir.(9)

Kamplarda, festivallerde ve fuarlarda sağlık eğitimi 6zellikle hayati 6nem taşır. Toplum bireylerinin sağlık tehlikeleri konusunda eğitilmesi, halkı bu konuda hassas hale getirerek kişisel hijyen ve sağlık konusunda işbirliğini ve 6evre sağlığı uygulamalarının etkin olabilmesini sağlar (4).

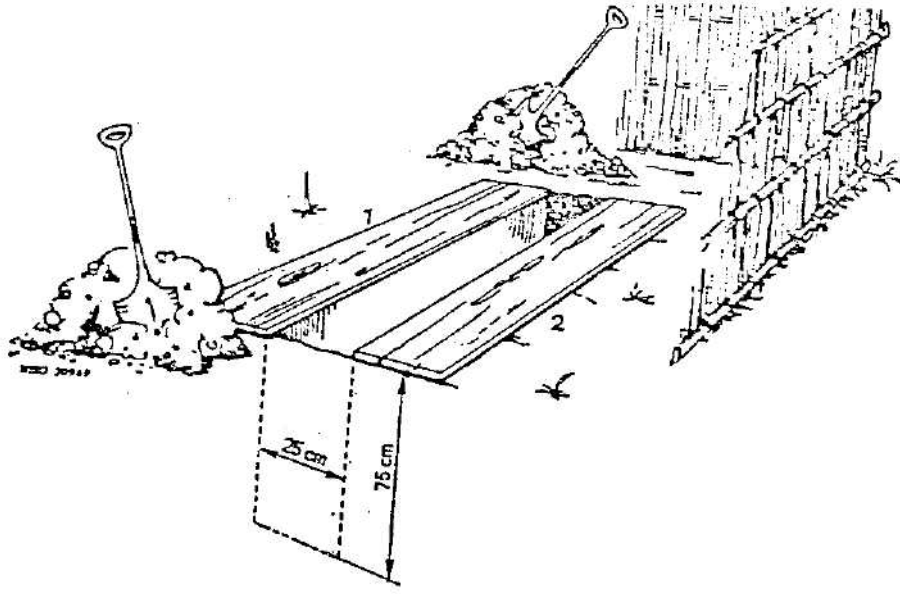
7.1. Kamplara Su Sağlanması

Kamp b6lgeleri i6in m6mk6n olduğunca kalıcı ve s6rekli su olanağının sağlanması temel ama6tır. Az sayıda kişinin bulunduğu ve ge6ici kamp yerleri i6in portatif su arıtım ara6larının sağlanması yerinde olabilir. Kamplara sağlanan suyun, miktarca b6t6n temel gereksinimler i6in yeterli olması, g6venilir olmayan su kaynaklarının kullanılması gereği doğurmaması, her zaman g6venilir niteliğinin s6rd6rmesi, i6erisinde s6rekli istenilir d6zeyde serbest bakiye klor bulundurması gerekir. Su m6mk6n olduğu kadar borulu sistemden sağlanmalıdır. Gerekirse yakında bulunan kamuya ait yangın musluklarından bu ama6la yararlanılır. Su sağlanması ve dağıtımı konusunda daha 6nce anlatılmış olan konular, yerel koşullara ve gereksinmelere g6re değiştirilerek kullanılabilir (4,9).

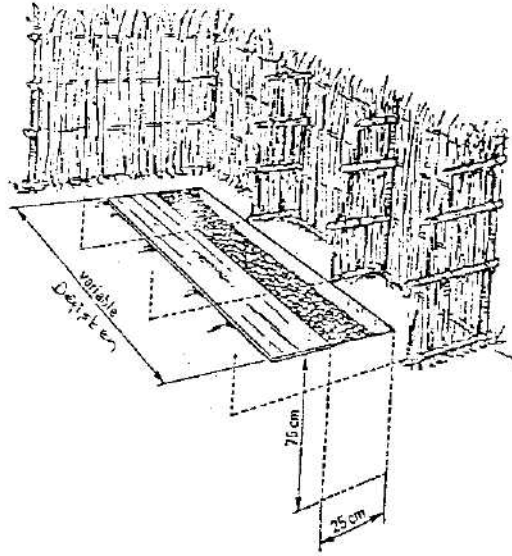
7.2. Kamplarda İnsan Atıklarının Toplanması ve Yok Edilmesi

Değişik uygulama bi6imleri olabilir:

a. Hendekli Helalar : Bunlar y6zeyssel hendek helalardan daha iyidir ve belirli yerleşim yerlerinde sadece acil ve ge6ici durumlar i6in elverişlidir. 25 cm genişliğinde, 75 cm derinliğinde elverişli uzunlukta bir hendek a6ılır. Kullanıcıların sayısına g6re her kullanıcı i6in 75 cm uzunluk hesaplanmalıdır. Genel olarak her birisi 5 metre uzunluğunda iki hendek 100 kişinin bir ka6 g6nl6k gereksinimini gidermeye elverişlidir. Bu gibi helalarda genellikle taban taşı bulunmaz. Ancak 66kmeyi 6nleyebilmek ve ayakların basması i6in boydan boya iki tarafa yerindirilmış iki tahtadan yararlanılır. Gizlilik yerel olarak sağlanan materyalle pahalı olmayan b6lmelerin yapılmasıyla sağlanabilir. 6ıkarılan toprak hendeğin yakınına yığılır (Kep6e ya da k6rekle). Her kişi kendi dışkı-sını bir k6rek dolusu toprakla 6rterek sineklerden korunmasını ve kokunun 6nlenmesini sağlar. Tuvalet kağıtlarının ve taharetlenme suyunun hemen yakınında bulunması gerekir. El yıkama d6zeneği ayrı olarak bulunmalıdır. Hendek helaların zeminden 50 cm'ye kadar dolması halinde toprakla doldurularak kapatılması gerekir. Hendeğe doldurulan toprak sıkıştırılır ve b6lge işaretlenir. Şekil 1 ve 2'de bu tip idrar ya da tuvalet 6ukurlarının genel 6zellikleri g6sterilmiştir (Rajagopalan, WHO'dan)(4).

Şekil 1 : Kamp tipi tuvalet (4)

Şekil 2 : Kamp tipi idrar yapma yerleri (4)

b. Derin Çukurlu Helalar :

Bu tip helalar kamplar için en elverişli olan helalardır. Çukurlar 2 metre çapında ve 5-6 metre derinliğinde ya da daha iyisi taban, toprak altı su seviyesinin 1 metre üzerinde olmalıdır. Çukurlar duvarların çökmesini ve oyulmasını önleyebilecek biçimde azda olsa örülmelidir. Her çukurun üzerine ara bölmelerle 4 hela oturtulabilir. Uygun biçimde örtülür ve çatısı kapatılır. Alternatif olarak üst yapı çukurun çevresine yapılabilir ve kısa borularla dışkı ve İdrar kuyuya akıtılır. Bu sistem döşemenin altından çukura bağlanır. Her çukur doluncaya kadar 30.000-40.000 insan/gün kullanma olanağı verir. Hemen yakınına yeni bir çukurun kazılması mümkündür. Kalıcı kamp bölgelerine çok sayıda çukur kazılabilir ve kampın kullanıldığı sürece gerektiğçe ek bağlantıları yapılabilir.

c. Septik tank tipi helalar:

Eğer yerel koşullar elverişli ve yarı kalıcı sistemler yeğlenmekte İse septik tank tipi kamp helaları oldukça güvenlidir. Kamp yönetimi, helaların sıkı denetimini ve bakımını sağlamak üzere bir personel görevlendirilmelidir. Septik tanklar her üçbin insan/gün için bir metre küplük hacim sağlamalıdır. Septik tanktan çıkan su kapalı emilim hendeklerine akıtılmalıdır. (3,9)

d. Derin Hendekli Helalar:

Derin çukurlu ve septik tipte hela yapılması mümkün olmadığı zaman, üç .metre derinliğinde hendeklerin kazılmasıyla derin hendek helaları yapılabilir ve uygun bir alternatif oluşturabilir. Hendeğin döşemesi, üst yapısı, oturma yeri, ayak koyma yerlerinin uygun biçimde planlanması ve yapılması gerekir. Derin hendekli helalar çocuklar için elverişsizdir ve bunların kullanımı için doldukça boşaltılabilen tipte helalar yapılabilir. Çocuklara hastalık bulaşmasını önleyebilmek için bu helaların hatalı biçimde kullanımlarının önlenmesi, zamanında ve uygun biçimde boşaltılması büyükler tarafından gerçekleştirilmelidir.(3,9)

e. Vektör Kontrolü

Vektör kontrol önlemleri bütün kamp alanları için kaçınılmaz bir uygulamadır. Bütün sağlıksız bölgelere, helalara ve pisuvarlara, çöplüklere ve atık bölgelerine, yiyeceklerin saklanma yerlerine sistematik ve etkin biçimde insektisit püskürtülmelidir. Sinekler çok iyi kontrol edilmelidir. Kemiricilerin kontrolü özellikle önemlidir. Buna ek olarak 50 mg/litre gibi konsantrasyonlarda kuvvetli bir kireç kaymağı çözeltisi katı ve sıvı atıkların dezenfeksiyonu amacıyla bol miktarda kullanılabilir. Sıvı ve katı atıkların dezenfeksiyonu, kampta ya da yok edilecekleri yere götürülmeden önce yapılmalıdır. Yatabilen bütün atıkların yakılması daha iyi bir uygulamadır.

2. ARAÇLAR

2.1. Araçların Faaliyetleri Sonucu Ortaya Çıkabilecek Kirlenme ve Önlemleri

Motorlu taşıtların egzoz gazları, özellikle eski veya yeterli bakımı yapılmamış taşıtların şehir trafiğine çıkması da hava kirliliğinin artmasına neden olmaktadır.

Şehir trafiğinde artan araç sayısına paralel olarak, araçların havaya atmış oldukları egzoz gazlarının içindeki zehirli maddeler (CO, HC, NOx, Pb, v.b) tüm canlılar üzerinde etkin ve kalıcı rahatsızlıklara neden olmaktadır. Özellikle yüksek miktarda bulunan CO ve NOx gazlarının neden olduğu hastalıklar sabit tesislere göre trafiğin yoğun olduğu ve hava hareketlerinin yetersiz olduğu bölgelerde, çevre sağlığı açısından önem kazanmakta ve İnsan sağlığını da doğrudan etkilemektedir. Hidrokarbonların oluşturduğu ve aldehit kademesine dönüşen ve insanlarda İrritan etkiler yapan polisiklik aromatik hidrokarbonlar, özellikle dizel motorların egzozlarından çevreye yayılmaktadır.

Yakıtlarda vuruntuya karşı motorlarda direnci artırmak, motorun mekanik özelliklerine katkıda bulunmak ve yakıt tüketimini azaltmak için yakıtta ilave edilen kurşun bileşikleri (kurşun tetra etil gibi) ve katkı maddeleri, bu avantajlarına karşılık, motor egzozundan yayılan kurşun emisyonu dolayısıyla çevre kirlenmesine neden olmaktadır.

Zararlı ve zehirli emisyonlar arasında büyük önem taşıyan kurşun; canlılarda akut ve kronik zehirlenmelere neden olmaktadır. Dizel motorların egzozlarından çıkan partiküler maddeler aynı zamanda spesifik kokuları dolayısıyla, insanlarda baş ağrısı, unutkanlık, göz, burun ve boğaz iritasyonları yapmakta ve çevre sağlığını tehdit etmektedir. Bu partiküler maddeler, katı karbon nüveli yanmamış hidrokarbonları da içerdiği için toksik ve kanserojen maddelerdir.

Ülkemizde, taşıtların muayenesinde ve önemli diğer emisyon kontrollerinin yapılmasında bazı aksaklıklar olmaktadır. Taşıtların muayenelerinde etkinliği artırmak, zararlı emisyonların kontrolünü de kapsayan bir dizi çalışmalar için ilgili kuruluşların cihaz, personel ve eğitim yönünden eksikliklerinin giderilmesi gerekmektedir. Bu konularda kontrol mekanizmasının düzenli bir şekilde işleyebilmesi, gaz kirleticileri ile emisyon sınır değerlerini kapsayan standartların etkin olarak uygulanabilmesi için, mahalli idarelerin ve özel sektörün olanakları araştırılmalı ve bu konularda Ülke genelinde bir kontrol ağı kurulabilmesi için alternatif teklifler değerlendirilmelidir. Özellikle dizel motorların denetimi çok önemli olup; Muayene/Bakım İle dizel vasıtalarda oluşan duman ve partiküler madde miktarı büyük oranda indirilebilir. Bu ise periyodik bir muayene ve doğru bakım, kısacası etkin bir denetimle mümkündür.

Taşıtların ateşleme sistemleri, motorlarda yapılabilecek elektronik ve elektrome-

kanik değişiklikler, egzoz emisyonundaki zararlı maddeleri azaltan katalitik koverterler, katalizörler ve bu sistemlerin taşıtlarda bulundurulma zorunluluğu ise uzun vadeli tedbirlere yönelik çalışmalardır.

Araçların neden oldukları kirlenmenin önüne geçmek için:

- Valiliklerce, taşıtların muayenelerinde yanma kusurlarını kontrol ederek egzoz gazı kontrol cihazlarına sahip muayene istasyonlarının kurularak faaliyete geçirilmesi için çalışmalar yapılmalıdır.

- Kamu ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Belediyelere ait taşıtların bakım ve onarımlarında büyük titizlik gösterilmelidir.

Uygulamaya dönük olarak, Trafik Zabıtasınca;

1. Belirgin şekilde siyah duman çıkaran benzinli veya dizel motorlu taşıtların şehirlerarası yollardan şehir merkezlerine girmesinin yasaklanacağı,

2. Şehirici trafiğinde seyreden ve belirgin şekilde siyah duman çıkaran benzinli veya dize! motorlu taşıtların seferden men edileceği,

3. Sabit muayene istasyonları dışında, benzinli araçlarda yapılacak egzoz gazının saptanacağı, bu hususlara uyulmadığı takdirde araç sahipleri hakkında 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 8 inci maddesine aykırı davranışlardan dolayı 20 nci maddede belirtilen para cezalarının tatbik edileceği Tebliğ'de belirtilmiştir.

Ayrıca, Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği'nin 48 inci maddesi gereğince hava kirliliğinin kritik değerlere ulaşması halinde veya hava akımlarının sınırlı olduğu bölgelerde, trafik geçici veya sürekli olarak sınırlandırılacağı veya yasaklanacağı da hükme bağlanmıştır.

3. YASAL DÜZENLEMELER:

3.1. GÖREVİN İÇERİĞİ

3.1.1. MEVZUATIN YAPILMASINI BELİRLEDİĞİ KONULAR :

1. Otelcilik, hancılık edecek veya herhangi bir şekilde misafir kabul edecek olanlar özel izin almak zorundadır. (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. 260)

2. Araçların yapım ve kullanma bakımından, karayolu yapısına ve trafik güvenliğine uygun olması zorunludur. (Karayolları Trafik Kanunu. 29)

3.1.2. MEVZUATIN YAPILMASINI MEN ETTİĞİ KONULAR :

1. Sağlık koşullarına uygun olmayan ve hastalık bulaşmasına araç olduğu görü-

len otel, han ve diğer misafirhaneler her türlü sakıncaları giderilinceye kadar kapatılır. (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. 259)

2. Eğlence ve toplantı yerleri ile hamamlarda halkın sağlığını korumak için belediye yerince ilan edilen esaslara kısmen veya tamamen uyulmadığı hallerde bu gibi yerler kapatılır. (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. 261)

3. Yetkili merciden halkın huzur ve rahatını koruma hakkında alınan uyanlara dikkat etmeden umuma mahsus eğlence yerleri açmak yasaklanmıştır. (Türk Ceza Kanunu. 539)

4. Lokanta, okul, kreş, hastahane v.b. toplu beslenme yapılan yerlerde plastikten yapılmış, bardak, sürahi, çatal, kaşık, tabak, bıçak v.b. mutfak gereçleri kullanılması yasaktır. Bir kez kullanılıp atılan plastik gereçler bu hükmün dışındadır. (Gıda Maddeleri Tüzüğü. 681/Dokuzuncu paragraf)

3.2. SORUMLU BİRİM:

3.2.1. YEREL YÖNETİM:

1. Yerleşim yerlerinin büyüklüğüne ve nüfusuna göre küçük çocukların temiz hava almasına mahsus bir veya birçok çocuk bahçesi ve spor alanları yapma görevi belediyelere aittir. (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. 168)

2. Bütün otel, han ve misafirhanelerin sağlık koşulları zorunlu ve asgari ihtiva etmeleri gereken müştemilatı belediyelerce, belediye sınırları dışında kalan yerlerde İl veya ilçe sağlık memurlarınca tayin edilir ve denetlenir. (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. 258)

3. Otel, han veya pansiyon işletenlere belediye sınırları içinde belediyelerce, belediye dışında Valilik veya Kaymakamlıkça izin verilir, izin verilmeden önce bu gibi yerler Sağlık Teşkilatınca sağlık açısından denetlenir. (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. 260)

4. Bütün eğlence ve toplantı yerleri v.b. gibi yerler ve hamamlarda halkın sağlığını korumak için uyulması gereken önlemler mahalli belediyesince ilan edilir. (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. 261)

5. Genel yerleri, içilecek ve kullanılacak şeyleri ve bunların bulunduğu yerleri denetlemek görevi belediyelere verilmiştir. (1580 sayılı Kanun. 15/2, 15/3, 15/28; Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, 20/8, 20/9, 181, 258-261, 224 Sayılı Kanun 33; Gıda Maddeleri Tüzüğü)

6. Bu gibi yerlerde çalışanların sağlık denetimi yapmak görevi Belediyelere verilmiştir. (1580 sayılı kanun. 15/61)

7. Bütün helaları sağlık açısından denetlemek görevi belediyelere verilmiştir. (1580 sayılı Kanun. 15/27; Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. 249)

8. Ilıca, hamam ve her nevi yıkanma yerlerini denetlemek görevi belediyelere verilmiştir. (1580 Sayılı Kanun. 15/56)

9. Genel amaşır yıkama yerleri belediyesince denetlenir. (1580 sayılı Kanun. 15/75)

10. Genel yerlerin açılmasına izin vermek belediyenin görevidir. (1580 sayılı Kanun. 15/3; Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. 272)

11. Genel Yerlerde ocukların çalıştırılmasını önlemek belediyenin görevidir. (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. 176)

12. Yeşil sahalara, parklar ve bahçeler yapmak, spor, dinlenme, eğence ve benzeri yerleri yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettirmek Büyükşehir ve İlçe belediyele rinin görevlerindedir. (3030 sayılı Kanun. 6/f)

13. Otel, gazino, kahvehane, iki yerleri, bar, tiyatro, sinema, hamam ve plaj gibi genel dinlenme ve eğence yerlerinin açılması polisin önceden yapacağı soruşturma üzerine, en büyük mülki amirin iznine bağlıdır. (Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu. 7)

14. Tiyatro, sinema ve müze kurmak ve yönetmek görevi belediyeye verilmiştir. (1580 Sayılı Kanun 15/59)

15. Kütüphane ve okuma salonları açmak görevi belediyeye verilmiştir . (1580 Sayılı Kanun 15/53)

16. Gençler için mahallin ihtiyacına uygun stadyumlar kurmak ve işletmek görevi belediyeye verilmiştir. (1580 Sayılı Kanun 15/54)

17. Mahalli trafik zabıtası ile işbirliği yapılarak açık ve kapalı park yerleri alt ve st geçitler yapmak, yaptırmak görevi belediyelere verilmiştir. (Karayolları Trafik Kanunu. 10/C)

18. İl merkezlerinde ve İçişleri Bakanlığının tesbit edeceği belediye teşkilatı bulunan diğer yerlerde belediye başkanlıklarınca trafik hizmet birimleri kurulur ve Karayolları Trafik Kanunu'nun 10. maddesinde belirtilen görevler bu birimler eliyle yürütülür. (Karayolları Trafik Kanunu. 10)

3.2.2. MERKEZİ YÖNETİM :

1. Bütün okulların bina ve sağlık koşulları, bulaşıcı ve salgın hastalıklardan korunmaları hususunda Sağlık Bakanlığı'nın denetimi altındadır. (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. 163)

2. Kreş ve/veya çocuk yuvalarının sağlık denetimi ve teftişi Sağlık Bakanlığına aittir. (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. 158)

3.2.3. YEREL YÖNETİM + MERKEZİ YÖNETİM :

1. Kredi ve Yurtlar Kurumuna bağlı öğrenci yurtları ile Özel ve Devlet Parasız Ya tılı Okulları öğrenci yurtlarının diğer sıhhi kuruluşlarda (otel, lokanta, bakkal, v.b) oldu ğu gibi; gıda maddeleri üreten ve satan şahısların muayenelerinin yapılması ve sağlık karneleri çıkarmaları, bu kuruluşların genel temizlik açısından denetlenerek sağlık ko şularına uygun faaliyet göstermeyen Yurt sorumluları hakkında gerekli yasal işlemler Sağlık Bakanlığı'nın talebi üzerine veya kendiliğinden Sağlık Müdürlüğünce yerine ge tirilir.

2. Karayolları güzergahlarında bulunan otel, motel, lokanta gibi konaklama ve dinlenme yerleri ile yolcu otobüsleri Sağlık Teşkilatınca denetlenir.

4. MEVZUAT

4.1. KANUNLAR

1. Umumi Hıfzıssıhha Kanunu

(Kanun No: 1593) Madde 20/8, 20/9, 158, 161, 168,258-261,266,272

2. Belediye Kanunu

(Kanun No : (1580) Madde. 15/3, 15/9, 15/27, 15/33, 15/45, 15/46, 15/56, 15/74, 15/75

4. Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu

(Kanun No : 2559) Madde. 7/i

5. Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında K.H.Kararnamenin Değiştirile rek Kabulü Hakkında Kanun

(9.7.1984 gün ve 18453 sayılı RG) Madde 1,6/d, 6/f

6. Türk Ceza Kanunu

(Kanun No : 765) Madde 537-539, 533/l, 557, 559

7. Ticarete Tağşişi Men'i ve İhracatın Murakabesi ve Korunması Hakkında Kanun(Kanun No ; 1705)

8. Karayolları Trafik Kanunu

(18.10.1983 gün ve 18195 sayılı R.G) Madde. 30, 72, 73

9. Çevre Kanunu

{Kanun No : 2872} Md. 8

4.2. KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELER :

181 Sayılı Sağlık Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (14.12.1983 gün ve 18251 sayılı **RG**) Md. 2/g

4.3. TÜZÜKLER :

1. Polis Vazife ve Selahiyet Tüzüğü

(25.4.1938 gün ve 3390 sayılı RG) Md. 15,21

2. Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü

(18.2.1973 gün ve 14452 sayılı RG) Md. 1, 16, 17, 18, 19, 46, 47, 48, 49, 96)

4.4. YÖNETMELİKLER

1. Turizm Müesseselerinin Denetimi Hakkında Yönetmelik

(2.7.1969 gün ve 13238 sayılı RG, Değişiklik : 4.4.1976 gün ve 15549 sayılı RG)

2. Turizm Yatırım İşletme ve Kuruluşlarının Denetimi Hakkında Yönetmelik (19.4.1983 gün ve 18023 sayılı RG)

3. Turizm Yatırım ve Nitelikleri Yönetmeliği

(16.1.1990 gün ve 16871 sayılı RG)

4. Çevre Sağlığı Memurları Yönetmeliği

(14.8.1965 gün ve 12075 sayılı RG)

Md. II/D, b, İI/D. c, II/D.e, II/D.f, İI/j

5.Yüzme Havuzlarının Tabi Olacağı Esas ve Şartlara Ait Talimat

6. Araçların Muayeneleriyle Muayene İstasyonlarının Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik

(9.1.1989 gün ve 20044 sayılı RG)

7. Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği

(2.11.1986 gün ve 19269 sayılı RG)

4.5. TEBLİĞ :

Motorlu Taşıt Egzos Gazlarının Yol Açtıkları Kirlenmenin Önlenmesine İlişkin Tebliğ (92/1)

(22.10.1991 gün ve 21383 sayılı RG)

4.6. REHBERLER :

Belediye Sıhhi Zabıta Talimatnamesi Rehberi

5. DENETİM VE YAPTIRIM :

1. Beldenin selamet, düzen, sağlık ve huzurunu bozan Őeylere meydan verme ve bunları menetmek (1580 sayılı Kanun. 15/19), belediye yasakları koymak ve infaz ettirmek, aksine hareketleri görülenleri cezalandırmak (1580, 19/2) görevleri belediyelere verilmiştir.

2. 1608 sayılı Belediyeye Mütcellik Ahkamı Cezaiye Hakkında Kanun ile Belediye Meclis ve Encümenlerinin görevleri ve yetkileri içinde aldıkları kararlara aykırı' hareket edenlerle, belediye mevzuatının yasakladığı ya da emrettiği işleri yapanlara ya da yapmayanlara para cezası vermeye veya belirli süre için ticaret ve sanatını yapmaya menetmeye ve Türk Ceza Kanunu'nun 536, 538, 557, 559, 533/l maddelerini ihlal cezaları vermeye Belediye Encümenleri yetkili bulunmaktadır.

3. Mevzuatta umumi mahallerin ve araçların sağlık kontrolü ile öğrenci yurtları çocuk yuvaları ve kreşlerinin sağlık örgütünce denetleneceği de belirtilmiş. Umumi Hıf zıssıhha Kanunu'nun 282 inci maddesine göre bu kanuna aykırı hareket edenler hakkında yasal işlem yapılacağı da belirtilmiştir.

3. Motorlu araçların periyodik taşıt muayenelerinde egzoz gazlarının kontrol edilerek yanma kusurlarının giderilmesi, uygun olmayan araçların trafikten men edilmesi hususu ile Karayolları Genel Müdürlüğü, Emniyet Genel Müdürlüğü, Valilikler ve Mahalli Çevre Kurulları görevlendirilmiştir.

KAYNAKLAR

1. Güleç, Ç. Çevre ve Sağlık, Tıbbi Dokümantasyon Merkezi Yayınları, ISBN-975-7431-04-X Ankara, 1992.
2. Umumi Hıfzıssıhha Kanunu Kanun No, 1593
3. Lanove, J.N., Roy, M.L Sağlık Teknisyeninin El Kitabı, Çev: Doç. Dr. Doğan Benli, H.Ü.HalkS.A.B.D. 88/45, Ankara, 1988.
4. Rajagopahan, S. and Shiffman, M. A. Mesures d'hygiene Simples Conete les Maladies Intestinales, OMS, Genova, 1975. (Eng.Ed. 1974)
5. Topuzoğlu, I.Çevre Sağlığı ve İş Sağlığı, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1979
6. Fişek, N.H. Halk Sağlığına Giriş, H.Ü. -DSÖ Hizmet Araştırma ve Araştırmacı Yetiştirme Merkezi Yayını, No.2, Ankara, 1983. 20. Otto, J.H., Julian, C.J. Tether, J.E. Modern Health, Rinehart and Winston, Inc. Newyork, 1971.
7. Foder et al. Your Health, Laidlaw Brothers Publishers, River Forest Illinois, 1960.
8. Foder et al, A Healthier You, Laidlaw Brothers, Illinois, 1980.
9. Güler, Ç. Çevre ve Sağlık Üzerine Etkileri, Sağlık, Toplum ve Çevre Bülteni, 1,3,3-8, Mart 1991.
10. Nebel, B.J. Environmental Science, Third Ed.,, Prentice K ;;, Englewood Cliffs, 1990,
11. Last, j.M. Public Health and Human Ecology, Appleton-Lange, East Norwalk, Connecticut, 1987.
12. Howe, M.G., Laroine, J.A. Environmental Medicine, Wiliam Hainemann Medical Books Ltd. London, 1973.
13. Güler, Ç., Coşkun, Y. Su Bilgisi, Hatiboğlu Yayınevi, Ankara, 1988.
14. Güler, Ç. Sağlık Eğitimi. Hatiboğlu Yayınevi, 3. Baskı, Ankara, 1988.

15. McFarland, Kay Marlyn, Ramstetter, V. Exploring Living Environment, McKnight Publishing Co., Bloomington Illinois, 1977.
16. Güler, Ç. Turist Sağlığı ve Hekimliği, Hacettepe Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Yayın No. 90/52, Kısa Dizi, No. 10, Ankara, 1990.